

L'INFORME SOBRE LA REFORMA DEL PLA D'ESTUDIS DE LA FACULTAT DE LLEIS DE LA UNIVERSITAT DE CERVERA (11 DE MARÇ DE 1772)

Maurici Pérez Simeón
Universitat Pompeu Fabra

1. INTRODUCCIÓ

La segona meitat del segle XVIII fou un moment de grans canvis en la concepció de la ciència i dels estudis universitaris arreu d'Europa. Les noves tendències il·lustrades lluitaven per imposar-se a les idees barroques sobre l'organització i els mètodes docents. La universitat barroca, que era essencialment un centre de formació d'erudits, es veié influïda progressivament per una concepció més pràctica de la ciència, que veia en la formació superior un viver de funcionaris i tècnics competents amb capacitat de promoure la riquesa nacional.¹

A Espanya, nombrosos intel·lectuals de l'època² plantejaren agosarats projectes de reforma de les universitats, però la societat espanyola no era un terreny fàcil perquè hi prosperessin aquestes innovacions. Durant la primera meitat del segle XVIII, els sectors immobilitistes, amb el suport d'una inquisició encara ben activa,³ van assolir una presència dominant a la major part de centres universitaris. Però, a més, les reformes van topar amb la tendència de tota burocràcia a perpetuar-se: una bona part del professorat es trobava ben acomodada en la seva rutina diària i temia qualsevol innovació que pogués implicar un augment de feina o una reducció dels seus privilegis, de manera que l'única reforma de què volien sentir a parlar era d'un augment de les retribucions que percebien i dels fons que administraven.

1. Veg., entre moltes altres obres, G. BARUDIO, *La época del absolutismo y la ilustración. 1648-1779*, Madrid, 1981, p. 59 i s. (*Upsala*).

2. Veg., per exemple, Gregori MAYANS, a J. L. PESET REIG i M. PESET REIG, *Gregorio Mayans y la reforma universitaria. Idea del nuevo método que se puede practicar en la enseñanza de las universidades de España, 1 de abril de 1767*, València, 1975, per tot.

3. Veg. J. PÉREZ, *Crónica de la inquisición en España*, Barcelona, 2002, p. 233 i s., i 389 i s.

Tot i les dificultats, durant el regnat de Carles III (1759-1788) es van fer importants intents de millorar la qualitat de les universitats espanyoles. La fe dels il·lustrats en els beneficis socials d'una bona educació conferia a la millora dels centres docents un caràcter prioritari i, malgrat el caràcter incomplet de les reformes efectivament aplicades, el debat sobre el funcionament de les universitats que es va obrir en aquells anys va tenir una significació cabdal, ja que va representar el punt de partida del llarg i tortuós camí de la universitat espanyola vers la modernitat.

En aquest marc de renovació científica i pedagògica s'emmarca un document que es conserva a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona (Arxiu de la Universitat de Cervera [AUC], caixa 318, núm. 231): l'Informe emès pel Ple del claustre de la Universitat de Cervera el dia 11 de març de 1772 sobre la renovació dels plans d'estudis d'aquesta Universitat. El document és un manuscrit de 210 paràgrafs numerats, que ocupen 111 pàgines.

Es tracta d'un text cabdal per a valorar les concepcions sobre la ciència predominants a la universitat cerverina a la segona meitat del segle XVIII. Per raons d'espai només hem editat els paràgrafs introductoris (§ 1-7) i els dedicats a la Facultat de Lleis (§ 76-109), però cal dir que, des d'una perspectiva més àmplia, tot l'Informe és molt interessant per a copsar les dificultats que tenia la universitat de l'època per a sortir dels esquemes barrocs i entrar en la mentalitat il·lustrada. La renovació metodològica va afectar tots els ensenyaments, però potser la jurisprudència i la medicina són els estudis que millor poden reflectir el dilema que es va viure a l'època entre tradició i innovació.

Cal subratllar, d'altra banda, que aquest document no és desconegut per la comunitat científica, tot i que no ens consta que hagi estat mai publicat. Sovint és citat en les obres consagrades a la Universitat de Cervera o, en general, a la cultura catalana del segle XVIII.⁴ La publicació d'aquest text no pretén, per tant, donar a conèixer un testimoni històric desconegut, sinó que persegueix una finalitat diferent: d'una banda, vol posar a l'abast dels estudiosos el contingut precís d'aquest document, sovint citat només genèricament⁵ i, a vegades, fins i tot, parafrasejat incorrectament;⁶ però sobretot el que es busca és trencar els tòpics

4. Veg., per exemple, I. CASANOVAS, *La cultura catalana del siglo XVIII. Finestres y la Universidad de Cervera*, Barcelona, 1953, p. 253, núm. 29 i, més recentment, J. PRATS I CUEVAS, *La Universidad de Cervera i el reformisme borbònic*, Lleida, 1993, p. 294 i s.; J. L. LLAQUET DE ENTRAMBASAGUAS, a *La Facultad de Cánones de la Universidad de Cervera*, Barcelona, 2001, analitza l'Informe a les pàgines 27 i s. i pàssim per tot el llibre (p. ex., p. 131, 237, etc.), però se centra essencialment en els problemes de la Facultat de Cànon.

5. Veg., per exemple, F. VILÀ BARTROLÍ, *Reseña histórica científica y literaria de la Universidad de Cervera*, Barcelona, 1923, p. 277.

6. J. PRATS I CUEVAS, a *La Universidad de Cervera...*, p. 295, confon els cossos normatius que corresponen a cada any d'estudi, equiparant les *Instituciones* de Justinià al Codi de Justinià.

sobre la Universitat de Cervera estesos entre molts juristes, que encara tenen la imatge d'aquest centre formada per algun treball escrit, fa ja alguns anys, amb més passió que no pas rigor històric.⁷

És cert que el professorat de Cervera, per convicció o per conveniència, fou majoritàriament felipista i regalista, però d'aquest fet no es pot deduir que fos favorable a la uniformització cultural i jurídica d'Espanya. Cervera no era una universitat castellana o castellanitzant inserida al cor de Catalunya amb l'objectiu de suprimir les especificitats de la identitat cultural catalana. Cervera era una universitat catalana, el professorat de la qual es mostrava obedient i respectuós amb la dinastia regnant i amb les ideologies que predominaven a la cort, però que no dubtava a defensar, en la mesura en què li ho permetia la lleialtat al rei, la subsistència de les institucions i de la cultura del seu país.

Aquest és possiblement un dels aspectes més destacables del document que es publica a continuació: ens trobem amb un text en què el Ple del claustre de la Universitat de Cervera defensa sense concessions que el dret reial que calia explicar a classe havia de tenir com a nucli central el dret autòcton català anterior al Decret de Nova Planta, amb l'excepció només dels punts en què hagués estat derogat o reformat expressament pel mateix Decret de Nova Planta o per una norma reial posterior, d'àmbit espanyol. La vigència d'aquest dret autòcton català com a nucli del dret reial del Principat es defensa amb l'argument que, per prescripció del mateix Decret de Nova Planta, tot el dret català que no ha quedat derogat ha passat a tenir caràcter de dret reial i, per tant, la docència de l'assignatura de dret reial a Catalunya s'havia de fonamentar necessàriament en l'explicació del dret autòcton del Principat.

El claustre exclou, per tant, l'explicació a Cervera del dret propi de Castella, perquè no el considera en vigor a Catalunya. El dret castellà no s'admet ni com a dret propi ni com a dret supletori, ja que el claustre considera que el Decret de Nova Planta no havia afectat l'aplicació del dret comú (canònic i romanojustinianeu) com a dret supletori de Catalunya. Així doncs, quan calgués donar compliment a la norma estatutària que preveu la necessitat de mencionar, en el marc de les explicacions del dret romà, les innovacions introduïdes pel dret

7. Ens referim, per exemple, a l'article de L. FIGA FAURA, «Mos italicus y los juristas catalanes», *Anuario de la Academia Matritense del Notariado*, 20 (1976), p. 293 i s. Anteriorment, també havien estat molt crítics amb la Universitat de Cervera G. DE BROCA I MONTAGUT, *Historia del Derecho de Cataluña, especialmente del civil y exposición de las instituciones de Derecho civil*, Barcelona, 1985, facsimil de l'edició de 1918, i F. SOLDEVILA I ZUBIBURU, *Barcelona sense universitat i la restauració de la Universitat de Barcelona 1714-1837*, Barcelona, 1938, p. 4 i 66. Per a una exposició històrica i crítica dels diversos enfocaments del tema, amb referència a historiadors del segle XIX, veg. J. PRATS I CUEVAS, *La Universitat de Cervera...*, p. 43 i s.

propi, caldria explicar només el dret autòcton català i les normes reials d'abast general posteriors al Decret de Nova Planta.

La concepció de les fonts del dret a Catalunya que es posa de manifest a l'Informe del claustre de Cervera té una importància històrica especial, perquè divergeix completament de l'opinió que, pocs mesos abans, havia manifestat el Consell de Castella: l'any 1770 aquest òrgan havia condicionat la llicència per a imprimir l'obra *Articuli Iuris* de Cristòfol Potau al fet que l'autor afegís l'aclariment que, després del Decret de Nova Planta, a falta de norma aplicable de dret propi català, calia recórrer, supletòriament, al rei i no al dret comú.⁸

En els anys que van seguir a l'Informe, la posició del Consell en l'afer del dret aplicable supletòriament a Catalunya va ser irregular i, fins i tot, descontentant: a vegades hom es decantava per l'aplicació del dret castellà a l'Audiència de Catalunya (Reial cèdula de 2 d'octubre de 1785) i d'altres hom acollia les idees defensades pel claustre de Cervera (Reial cèdula de 27 d'agost de 1782).⁹

El 1801, Ramon Llätzer de Dou i Bassols va defensar a les *Instituciones de derecho público general de España*¹⁰ la vigència a Catalunya del sistema de fonts que havia sostingut el claustre de la seva *alma mater* trenta anys abans. Tot i que Dou no menciona expressament l'Informe de Cervera com a font de les seves idees, és indubtable que, en aquest punt, com en tants d'altres, les arrels del seu pensament es troben en les opinions que havien gaudit d'una acceptació general a la Universitat de Cervera durant tot el segle XVIII.

La Universitat de Cervera, per tant, fou un baluard per a la cultura jurídica catalana davant l'uniformisme castellanitzant, en un dels moments més crítics de la història del dret català. Els professors de Cervera sabien que, en les circumstàncies polítiques del moment, només es podien defensar els valors de la cultura jurídica autòctona si es trobava una manera de fer-los compatibles amb l'admissió d'una autoritat reial ferma i incontrovertida. Per a fer-ho, calia revestir tot el dret de Catalunya (tant el propi com el comú, aplicable supletòriament) amb un mantell d'autoritat reial, de manera que atacar la vigència del dret català equivalgués a enfrontar-se a la normativa emanada del rei. El mateix Decret de Nova Planta, en la norma que convertia en dret reial tot el dret autòcton que quedava en vigor, els va donar la cobertura normativa que necessitaven per a sostenir que el dret català i el dret reial eren conceptes assimilables.

8. R. L. de DOU I BASSOLS, *Instituciones del derecho público general de España con noticia del particular de Cataluña y de las principales reglas de gobierno en cualquier Estado*, vol.1, Madrid, 1800, p. 76.

9. R. L. de DOU I BASSOLS, *Instituciones del derecho público...*, p. 79 i s.

10. R. L. de DOU I BASSOLS, *Instituciones del derecho público...*, p. 76 i s.

2. EL CONTEXT DE L'INFORME DE CERVERA¹¹

Des de la seva fundació, Cervera seguia el model organitzatiu de Salamanca, que va quedar fixat al document fundacional i als Estatuts,¹² i es va separar, per tant, de l'organització tradicional de la vida universitària catalana del segle XVII. Sembla lògic, per tant, que un cop reformat el pla d'estudis de Salamanca es plantegés la qüestió de si calia estendre la reforma també a Cervera.

En compliment d'una ordre de 19 d'octubre de 1771, el Reial Consell de Castella envià a la Universitat de Cervera el nou pla d'estudis de la Universitat de Salamanca, que havia entrat en vigor el 3 d'agost de 1771, on sol·licitava que el claustre en ple emetés un informe sobre les possibilitats d'aplicar-lo a també a la universitat catalana. La documentació remesa, que es troba a l'Arxiu de la Universitat de Cervera (AUC), caixa 61, núm. 3072,¹³ incloïa:

- l'ordre de Carles III,
- la proposta del claustre de Salamanca, enviada al Consell Reial el dia 11 de setembre de 1770,¹⁴
- l'Informe del fiscal Pedro Rodríguez, comte de Campomanes (1723-1803),¹⁵ l'intel·lectual il·lustrat promotor de l'expulsió dels jesuïtes de 1767 i de moltes de les reformes econòmiques del regnat de Carles III,¹⁶
- la Resolució del rei, a la vista dels anteriors documents.¹⁷

11. La bibliografia sobre la Universitat de Cervera és força abundant. Vegeu, entre d'altres, S. RIERA I TUÈBOLS, «La Universitat de Cervera», a *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*, vol. 5, *Desfeta política i embranzida econòmica. Segle XVIII*, Barcelona, 1995, p. 336; J. PRATS I CUEVAS, *La Universitat de Cervera...*; F. VILA BARTROLÍ, *Reseña histórica, científica y literaria de la Universidad de Cervera*, 2a ed., Tàrraga, 1981; P. CUESTA Y ESCUDERO, *Traslat de la Universitat de Cervera a Barcelona*, Barcelona, 1977; J. M. RAZQUIN JENÉ, «La Universitat de Cervera i la renaixença de Catalunya», *Revista de Gerona*, 42 (1968); I. CASANOVAS, *La cultura...*; M. RUBIÓ I BORRÀS, *Historia de la Real y Pontificia Universidad de Cervera*, vol.1, Barcelona, 1915, vol. 2, Barcelona, 1926.

12. *Estatutos y privilegios apostólicos y reales de la Universidad y Estudio General de Cervera*, Cervera, 1750.

13. El manuscrit original, del qual és còpia el de l'Arxiu de la Universitat de Cervera, ha estat editat a G. M. ADDY, *The Enlightenment in the University of Salamanca*, Durham, 1966, p. 244 i s.

14. La proposta del claustre ocupa del quadern 1 al 12. Com que ni les pàgines ni els paràgrafs estan numerats, citarem aquest document indicant el quadern i la pàgina del manuscrit que consta a l'Arxiu de la Universitat de Cervera.

15. A. M. RODRÍGUEZ CRUZ, *Historia de la Universidad de Salamanca*, Salamanca, 1990, p. 126. Sobre Campomanes es pot consultar també, entre d'altres, C. de CASTRO, *Estado y reformismo ilustrado*, Madrid, 1996, p. 127 i s., i J. M. VALLEJO GARCÍA-HEVIA, *La monarquía y un ministro. Campomanes*, Madrid, 1997, per tot.

16. L'Informe va del quadern 12 al 21, p. 3.

17. La Resolució va del quadern 21, p. 3, al 22, p. 4.

La reforma del pla de Salamanca s'emmarca en el programa de modernització de les universitats promogut pel sector més innovador del món universitari de Salamanca, el mateix que, en les dues dècades que van de 1760 a 1780, va cercar el suport dels ministres il·lustrats de Carles III per a introduir a la Universitat les reformes que consideraven necessàries.¹⁸

La proposta del claustre de Salamanca va ser elaborada per diversos comitès nomenats amb aquesta finalitat que van treballar de 1767 a 1770. El dia 11 de setembre de 1770 es va enviar la versió final de la proposta al Consell de Castella perquè fos informada pel fiscal Campomanes. El text proposat pel claustre de Salamanca combina idees innovadores en certes facultats (especialment a la de Medicina) i tendències clarament conservadores, que es troben sobretot a la Facultat de Lleis.¹⁹ L'Informe del fiscal Campomanes centra la seva crítica i el seu desacord en les parts de la proposta més addictes a la tradició i, per tant, no ens ha d'estranyar que els paràgrafs dedicats als estudis del dret civil siguin un dels indrets on resulta més evident el contrast d'idees entre la proposta del claustre i l'Informe del fiscal. Aquests dos documents resumeixen la contraposició de mentalitats que caracteritzà el regnat de Carles III: l'Espanya tradicional, hereva del barroc, oposada a les innovacions que pretenien imposar una minoria d'intel·lectuals d'idees il·lustrades.

L'impuls final de la reforma va venir del Consell Reial, el qual, a través d'una Resolució de 3 d'agost de 1771, va aprovar el nou pla i va imposar els seus criteris a les facultats més reticents a acceptar les novetats. Això no obstant, l'aplicació efectiva del pla de 1771 a Salamanca va ser desigual, en part a causa de les implicacions financeres de moltes de les mesures previstes, però en part també per l'oposició d'un sector important del professorat. Finalment, però, les novetats van acabar encaixant i, en els seus punts més importants, van significar un canvi definitiu dels estudis universitaris de Salamanca.²⁰

Tan bon punt es va rebre a Cervera el pla de Salamanca, es van iniciar els treballs preparatius de l'Informe del claustre. La redacció va ser encomanada a Francesc Dorca,²¹ un catedràtic de tarannà regalista, però el text definitiu es va fixar després de molts debats llargs i apassionats, en què es van posar de manifest les importants diferències existents entre els catedràtics d'aquesta Universi-

18. Així G. M. ADDY, *The Enlightenment...*, p. 85.

19. G. M. ADDY, *The Enlightenment...*, p. 108. Addy opina, no obstant això, que en altres facultats (p. ex. la de Medicina) es poden detectar més tendències innovadores.

20. G. M. ADDY, *The Enlightenment...*, p. 118 i s.

21. Es tracta de Francesc Xavier Dorca i Parra (1736-1806). Sobre aquest catedràtic, veg. M. JIMÉNEZ SUREDA «El canonge Dorca i la Il·lustració gironina», a *Actes del I Congrés d'Història de l'Església Catalana*, vol. II, Solsona, 1993, p. 61-72 (mecanoscrit de Barcelona, 1992, consultable a la

tat.²² Finalment el ple del claustre va aprovar una versió definitiva el dia 11 de març de 1772, que contenia una sèrie de vots particulars que no s'han conservat.²³

Aquest text fou remès al Consell Reial, que no va tornar mai resposta.²⁴ Després d'uns mesos d'incertesa, la Universitat va comprendre que no hi hauria reforma de cap mena i va continuar la seva vida com fins aleshores. Es va perdre una bona oportunitat d'evitar que Cervera seguís el camí que havia de menar-la a la decadència i a la desaparició.

3. EL CONTINGUT DE L'INFORME RELATIU A LA REFORMA DE LA FACULTAT DE LLEIS DE CERVERA

La proposta del claustre de Cervera relativa a la Facultat de Lleis és molt menys conservadora que la de Salamanca, segurament perquè, quan es redactà el document cerverí, ja resultava evident que l'Administració reial no admetria mantenir l'*statu quo*. El rei no sol·licitava un informe en abstracte sobre una possible reforma del pla d'estudis, sinó que requeria la Universitat de Cervera perquè es pronunciés sobre si seria aplicable a Cervera el nou pla de Salamanca, cosa que semblava indicar clarament una voluntat d'estendre a Cervera la imposició de les idees innovadores del fiscal Campomanes. El claustre, conscient d'això, presentà un informe que recollia les idees clau del fiscal, a les quals només s'oposà en aspectes secundaris.²⁵

UAB), i, més recentment, *L'Església catalana sota la monarquia dels borbons. La catedral de Girona en el segle XVIII*, Barcelona, 1999, p. 599. Veg. també F. VILA BARTROLÍ, *Reseña...*, p. 278 i A. ELÍAS de MOLINS, *Diccionario biográfico y bibliográfico de autores y artistas catalanes del siglo XIX*, vol.1, Pamplona, 2000, p. 529 i s. (reimpr. facsímil de l'edició de Barcelona, 1889).

22. Carta de J. Finestres a G. Mayans de 29 de desembre de 1771, publicada a I. CASANOVAS, *Documents...*, 3 § 1021.

23. Almenys nosaltres no els hem pogut trobar a l'Arxiu de Cervera. També els considera perduts, J. L. LLAQUET DE ENTRAMBASAGUAS, *La Facultad de Cánones...*, p. 30.

24. F. VILA i BARTROLÍ, *Reseña...*, p. 278. En un resum de la situació acadèmica i financera de la Universitat de Cervera, de data 6 de juliol de 1793 (que es pot consultar a AUC, caixa 318, document núm. 230) es fa menció del silenci del Consell, que va impedir modernitzar el pla d'estudis. LLAQUET DE ENTRAMBASAGUAS, *La Facultad de Cánones...*, p. 30, sobre la base d'una menció de Dou continguda a AUC, caixa 200, document 4703,2, sosté que l'aprovació no va ser possible per l'oposició de Miguel María de Nava. En el mateix sentit, Josep Finestres (veg. I. CASANOVAS, *Documents...*, vol. 3 § 1032) menciona que fou Nava qui va dictar la suspensió del procediment.

25. En certs paràgrafs, la proposta del claustre cerverí copia literalment l'Informe de Campomanes, i el fa íntegrament seu. Compareu, per exemple, el paràgraf en què es determina la bi-

Pel que fa a la Facultat de Lleis en concret, el primer paràgraf (§ 76) ja avança que el claustre es pronunciaria de manera favorable a l'extensió de la reforma de Salamanca a Cervera. Els paràgrafs següents confirmen aquesta premissa inicial.

Seguint les idees de l'Informe de Campomanes, la docència del dret civil proposada a l'Informe del claustre de Cervera s'estructura en sis anys; els primers quatre, que havien de menar al títol de batxiller, es consagraven completament al dret romà, mentre que els dos darrers anys, anomenats *passantia* i necessaris per a arribar al títol de llicenciat, estaven pensats com una introducció de l'estudiant als cossos normatius no romanistes: el dret reial al cinquè any i el dret canònic al sisè.

El paper central del dret romà en el currículum de Facultat de Lleis no és, per tant, un índex del conservadorisme cerverí davant les tendències il·lustrades, ja que és Campomanes qui el proposà,²⁶ i el claustre es limità estudiar la manera de portar-lo a terme amb els recursos disponibles. De fet, concedir un paper primordial al dret romà en la formació dels legistes va ser quelcom corrent durant tot el segle XVIII, tant entre persones més progressistes com entre juristes de tarannà conservador²⁷ i també va ser freqüent que tothom admetés la necessitat de conciliar els estudis romanistes amb el coneixement del dret propi.²⁸

La formació bàsica del primer quadrienni es volia centrar molt particularment en l'estudi aprofundit del text de les *Instituciones* de Justinia. Durant els primers dos anys, els estudiants havien de dedicar tot el dia, matí i tarda, a l'estudi d'aquest text. Els matins es preveia una classe d'una hora i mitja, que comprenia una hora d'explicació i mitja hora d'exercicis i preguntes. A les tardes, els alumnes repassaven amb un catedràtic d'*Instituciones* diferent el que havien vist la setmana anterior, en una classe que durava una hora, la meitat dedicada a l'ex-

bliografia recomanada al § 91 de la proposta i l'Informe (editat a G. M. ADDY, *The Enlightenment...*, p. 328). No podem subscriure, per tant, l'opinió de F. VILA I BARTROLI, *Reseña...*, p. 277, seguida, entre d'altres, per F. CANALS VIDAL, *La tradición catalana en el siglo XVIII ante el absolutismo y la ilustración*, Madrid, 1995, p. 201, i per J. L. LLAQUET DE ENTRAMBASAGUAS, *La Facultad de Cánones...*, núm. 39, p. 29), els quals veuen en el relatiu tarannà innovador de l'Informe de Cervera, comparat amb el de Salamanca, la influència de l'eclecticisme jesuític.

26. Els il·lustrats espanyols de l'època coincideixen a mantenir el paper central del dret romà al currículum universitari. Veg., per exemple, Pablo de Olavide (cfr. L. A. PERDICES BLAS, *Pablo de Olavide [1725-1803]. El Ilustrado*, Madrid, Editorial Complutense 1993, p. 56 i s.).

27. Veg. R. L. de DOU I BASSOLS, *Instituciones de Derecho público...*, vol. 4, Madrid, 1801, p. 294 i s.

28. Veg. R. L. de DOU I BASSOLS, *Instituciones de Derecho público...*, vol. 3, p. 203.

plicació del docent i la resta a l'exposició d'un dels alumnes i al debat entre el professor i l'alumnat.

Les classes d'*Institucions* s'havien d'encarregar als catedràtics de nivell inferior, anomenats *catedràtics d'Institucions*. Per a aplicar el pla d'estudis proposat a l'Informe n'haurien calgut quatre: dos encarregats de les classes del matí i dos dels repassos de la tarda. Es volia que els catedràtics passessin de curs amb els alumnes, de manera que tot estudiant rebés les classes del matí dels dos primers anys i els repassos de la tarda dels anys tercer i quart amb el mateix catedràtic. Com que a Cervera només hi havia tres càtedres d'*Institucions*, l'Informe preveia que la quarta es creés transformant en Càtedra d'*Institucions* la de Volum.

El llibre bàsic que havia de servir de suport a la docència de les *Institucions* de Justinià eren els comentaris del jurista neerlandès Arnold Vinni (1588-1657). Aquest manual ja era el corrent a les universitats espanyoles durant una gran part del segle XVII i, en llatí o traduït, continuà sent un dels llibres de text més emprats a tot Europa fins ben entrat el segle XIX.²⁹

Com que Vinni era protestant i algunes de les afirmacions que contenia la seva obra havien estat condemnades per la inquisició, els estudiants espanyols del segle XVIII havien d'utilitzar una versió expurgada dels comentaris. N'hi havia d'impresses, com la de Madrid de 1723 o les de València de 1779, 1780 i 1786, corregides per Joan Sala i Bañuls (1731-1806),³⁰ però els estudiants també podien adquirir una edició estrangera i fer-la expurgar manualment per una persona autoritzada pel Sant Ofici.³¹

L'Informe del claustre, seguint Campomanes,³² proposava que els estudiants empreessin una edició de l'obra de Vinni que contingués les notes del jurista alemany (també protestant) Johannes Gottlieb Heinecke (lletinitzat *Hei-*

29. Pel que fa a Cervera, a l'Informe del canceller i del claustre de 27 d'abril de 1795, conservat a l'AUC, caixa 3069, document núm. 3069, es confirma que el *Vinni* és el text emprat per a l'estudi de les *Institucions* de Justinià.

30. Al final del segle XVIII va tenir un cert ressò també l'edició de B. Monfort (València, 1779), amb les concordances amb el dret propi espanyol. El Consell fins i tot va arribar a proveir, el 8 d'octubre de 1779, que el *Vinni* de Monfort havia de ser l'edició emprada per tots els estudiants. La queixa de Sala, que veia perillar els seus ingressos, va provocar que, en una nova resolució, de data 9 d'octubre de 1881, el Consell establís que qualsevol edició era bona. La còpia d'aquesta resolució que va rebre el claustre de la Universitat de Cervera és a l'AUC, caixa 61, document núm. 3066.

31. A la Biblioteca General de la Universitat de Barcelona hi ha un exemplar de l'edició veneciana de 1747 expurgada manualment per Josep Finestres, segons autorització de 4 d'abril de 1750. L'expurgació es concentra en el comentari al consentiment matrimonial (I.1,10), on Vinni exposa unes doctrines contràries a les aprovades pel Concili de Trento.

32. Veg. l'edició impresa de l'Informe a G. M. ADDY, *The Enlightenment...*, p. 329.

neccius), que visqué de 1681 a 1741. Aquest autor era popular a les facultats de lleis espanyoles per altres obres de caràcter introductori, especialment per la breu exposició de la història del dret romà, imprescindible per a entendre les exegesis humanistes.³³

Els matins dels cursos tercer i quart havien de dedicar-se, respectivament, a l'estudi del *Digest* i del *Codex*. A les tardes, els alumnes assistien a les classes de repàs d'*Instituciones*, juntament amb els companys de primer i de segon curs.

L'estudi del *Digest* i del *Codex* era molt més reduït al pla de l'Informe que al pla vigent. Els estatuts de la Universitat preveïen dedicar al *Digest* una hora diària durant el primer i el segon any, i al *Codex*, dues hores diàries durant el tercer, mentre que al quart curs es dedicava una hora al *Digest* o al *Codex*, segons la distribució que ordenés el canceller. En total, doncs, es dedicaven, de mitjana, 48 minuts diaris a algun d'aquests cossos normatius.³⁴ Al nou pla proposat a l'Informe, l'estudi del *Digest* i del *Codex* es concentrava al tercer i al quart any, en què s'hi dedicava una hora diària, això és, una mitjana de 30 minuts diaris durant tot el quadrienni.

D'altra banda, la reforma volia afavorir un coneixement general de les principals institucions jurídiques davant l'exegesi aprofundida dels difícils textos del *Digest* i del *Codex*.³⁵ Aquesta és una de les novetats essencials que promogué Campomanes al seu Informe, en contra del parer del claustre de Salamanca.

Al pla previst als estatuts de Cervera (igual com passava a l'antic pla de Salamanca), el professor dedicava un curs sencer a explicar un únic títol del *Digest* o del *Codex*, de manera que l'alumne es graduava havent vist a classe una part mínima del *Corpus Iuris Civilis*;³⁶ la reforma pretenia que, en lloc de donar a l'alumne un coneixement detallat d'uns pocs títols, hom li facilités una comprensió global de l'estructura i del contingut de cada cos normatiu. En paraules de Campomanes:³⁷

33. Ens referim a *Antiquitatum Romanarum iurisprudentiam syntagma*, del qual hi ha nombroses edicions al llarg de tot el segle XVIII. Els *Elementa iuris naturae et gentium* també van ser molt populars, sobretot al principi del segle XIX, en la versió expurgada (València, 1820).

34. Veg. *Estatutos...*, tít. 24, est. 4.

35. Així ho observen encertadament M. PESET REIG i P. MANCEBO, «Carlos III y la legislación sobre universidades», *Documentación jurídica*, XV, 57 (gener-març 1988).

36. Veg. *Estatutos...*, tít. 24, est. 4, en relació amb el tít. 11, est. 2. De tota manera, els estatuts preveïen que els catedràtics poguessin ampliar el nombre de matèries previstes per a un curs, explicant-les totes de forma més abreujada (tít. 11, est. 5), tot i que, si ho preferien, també podien fer el contrari: dedicar més d'un curs a un únic tema llarg (tít. 11, est. 6).

37. AUC, caixa 61, núm. 3,072, quadern 16, p. 3. En la major part de qüestions el rei va imposar la proposta de Campomanes en contra del parer del claustre. Veg. també el quadern 21, p. 3.

De ellas [això és, de les universitats] se deben sacar los fundamentos o principios más sólidos y seguros de las ciencias, las nociones y extensión de los tratados que comprende, las reglas para discurrir y gobernarse en ellas, pero la invención y juicio cabal de lo que comprende se ha de adquirir después por un largo estudio de por vida.

Darrere d'aquestes innovacions hi havia una voluntat d'aproximar la docència universitària a la praxi jurisdiccional: les complexes exegesis humanístiques dels professors universitaris no servien gaire a la pràctica forense, en la qual el tribunal tendia a sentenciar sobre la base de les regles i dels principis generals extrets del *Corpus* justinianeu, més que no pas concordant textos o comparant-ne les variants. Aquesta tendència a aplicar una versió simplificada del dret romà era clara al segle XVIII i es va fer encara més evident als segles XIX i XX.³⁸ En consonància, es considerava que la docència universitària havia de concentrar-se primordialment a donar a l'alumne una visió global de les institucions jurídiques més que no pas a fer-lo un expert en determinades matèries.

Les classes de *Digest* del tercer curs havien d'anar a càrrec del catedràtic de *Digest*, una càtedra nova³⁹ que calia crear transformant l'antiga Càtedra de *Digest* Vell. L'explicació del *Codex*, als matins del quart curs, corresponia al catedràtic de Codi, una plaça que també calia crear, en aquest cas transformant l'antiga Càtedra de Vespres de Lleis. Tant el *Digest* com el *Codex* s'havien d'explicar, en essència, sobre la base dels *Paratitla* de J. Cuyàs (1522-1590), llatinitzat *Cuiaci*, una obra especialment apta per a proporcionar una visió general d'aquests dos cossos normatius.

Un cop obtingut el grau de batxiller, els estatuts de Cervera⁴⁰ i el pla de Salamanca preveïen que l'estudiant pogués prosseguir els seus estudis a la Universitat durant dos anys addicionals, per obtenir el grau de llicenciat. Aquest grau eximia de la necessitat de fer els dos anys de pràctiques de la passantia obligatòria i pretenia configurar-se com una manera alternativa d'introduir l'estudiant

38. Durant els segles XIX i XX —i encara actualment en algunes sentències— els tribunals no practicaven exegesis dels textos romans, tant per manca de preparació com de temps, sinó que pràcticament identificaven el dret romà aplicable a Catalunya amb determinats tractats sistemàtics, entre els quals destaquen el del pandectista K. MAYNZ, *Curso de derecho romano precedido de una introducción que contiene la historia de la legislación y de las instituciones políticas de Roma* (traduït al castellà per Antonio José Pou y Ordinas), Barcelona, 1887-1888 (2a ed., Barcelona, 1892), i més tard, amb el contingut del *Dret Civil vigent a Catalunya* d'A. M. Borrell i Soler, Barcelona, 1923.

39. Es volia que aquesta càtedra fos de *ascenso* respecte de les de *Instituciones*. Sobre aquest ascens, veg. R. L. de DOU I BASSOLS, *Instituciones de derecho público...*, vol. 4, p. 322.

40. *Estatutos...*, tít. 27, est. 12.

a la praxi forense. Per això les matèries estudiades havien de ser el dret reial i el dret canònic, els dos cossos normatius no romanistes que sovint eren aplicats a la pràctica.

L'Informe preveia que el dret reial del cinquè any s'estudiés matí i tarda. La docència matinal havia d'anar a càrrec d'una càtedra de nova creació, la de Prima de Dret Reial, dotada amb l'amortització de l'antiga Càtedra de Prima de Codi. Les classes de la tarda s'assignaven a la Càtedra de Vespres de Dret Reial, que era el resultat de la transformació de l'antiga Càtedra de Prima de Lleis.

L'objecte de la docència d'aquestes noves càtedres de Dret Reial havia de ser el dret mateix de Catalunya i, de forma secundària, les normes d'aplicació general a tot el Regne d'Espanya (§ 100). El dret català (anomenat «derecho municipal» a l'Informe) estava format per totes les normes de dret privat que no havien estat derogades pel Decret de Nova Planta, tant les constitucions com les pragmàtiques. Aquesta defensa del dret català era important en un moment en què nombrosos juristes intentaven identificar dret reial i dret castellà, i buscaven assolir per aquesta via una completa unificació jurídica espanyola.⁴¹

Cal subratllar a més, com ja hem assenyalat *supra*, que l'Informe justifica que s'expliqui el dret català com a dret reial apel·lant al Decret de Nova Planta, concretament a l'article 56, que no només confirma la vigència del dret privat català en tot allò que no s'oposi a les regalies, sinó que estableix que totes les normes tradicionals catalanes, independentment de la seva font originària, s'havien de considerar promulgades per Felip V i, per tant, dret reial. Aquesta justificació és una fórmula de compromís que intentava fer compatible el regalisme que professava una gran part del claustre (entre d'altres el mateix Dorca,⁴² el redactor de l'Informe) i les sensibilitats dels professors que volien protegir la tradició autòctona.

No es menciona la llengua en què caldria impartir aquesta assignatura, però, segons l'estatut 10 del títol 15 de la Universitat, la llengua oficial per a la docència a Cervera era el llatí, excepte la Càtedra de Matemàtiques, que donava les explicacions en castellà. Si, de manera excepcional, el professor considerava imprescindible utilitzar una llengua viva per a aclarir algun punt, havia de par-

41. Entre els partidaris espanyols d'unificar el dret privat hi havia Joan Antoni Muià i el benedictí d'idees innovadores Benito Jerónimo Feijoo.

42. El regalisme de Dorca es veu, sobretot, en obres posteriors a l'Informe, com ara a *Discurso en que se manifiesta que la potestad soberana la reciben los Príncipes de Dios inmediatamente y no del pueblo; esto es, que el jefe soberano es el sujeto en quien reside primitivamente la potestad, que nunca tuvo el pueblo en su muchedumbre anárquica, y que sólo empieza a existir cuando se establece un gobierno*, Girona, 1805. Dorca sempre va ser regalista, i es va radicalitzar encara més després de la Revolució Francesa.

lar en castellà.⁴³ Per tant, sembla que el dret reial havia d'explicar-se o bé en llatí o bé en castellà, però en cap cas en llengua catalana.⁴⁴

L'Informe del claustre no fa referència a la possibilitat d'introduir l'estudi del dret natural. Aquesta disciplina havia trobat moltes dificultats per a implantar-se a Espanya per la gran quantitat d'autors protestants i lliurepensadors que se n'ocupaven. En algunes universitats va estudiar-se durant alguns anys (a Granada, des de 1776; a València, des de 1786), però després de la Revolució Francesa, l'any 1794, es va suprimir a tot arreu.⁴⁵ No va ser fins entrat el segle XIX que es va reintroduir l'estudi del dret natural en algunes aules universitàries, sempre, però, vinculant-lo a textos d'ortodòxia provada.

A més de referir-se a les matèries que calia ensenyar als estudiants de lleis, l'Informe del claustre tracta també de com calia impartir les classes i de qui havia de fer-ho.

Pel que fa a la manera d'explicar, en els § 90 i 101 de l'Informe s'insisteix en el que ja preveïen els estatuts de Cervera:⁴⁶ el professor havia d'impartir les classes de viva veu, o sia, sense llegir. Amb aquestes disposicions es volia acabar amb un vici molt estès a totes les universitats espanyoles que consistia a convertir les classes en un exercici de dictat. Els professors que no se sentien còmodes exposant en llatí, o que havien d'explicar matèries que dominaven només a mitges, preferien cenyir-se a la recitació d'un text escrit més que no pas assumir el risc de fer el ridícul errant en una declinació o embolicant-se en una exegesi massa abstrusa.

Aquests intents de reforma van tenir un èxit limitat⁴⁷ i no és cap secret que, avui, el vici de dictar les classes encara és present en moltes de les nostres aules. En un moment en què els llibres són econòmicament accessibles, és injustificable que la feina d'aprenentatge universitari se centri a prendre apunts, com a la baixa edat mitjana.

43. *Estatutos...*, tít. 15, est. 10: «[...] siendo algunas vezes preciso, pera la mayor explicacion, hablar en Romance, sea idioma Castellano».

44. Possiblement es pensava en una explicació en llatí. Veg. R. LL. de DOU I BASSOLS, *Instituciones de Derecho público...*, vol. 4, p. 240 i s. El català no es considerava prou prestigiós per a assolir la categoria de llengua acadèmica. Veg. J. L. LLAQUET DE ENTRAMBASAGUAS, *La Facultad de Cánones...*, p. 73 i s.

45. M. PESET REIG i P. MANCEBO, «Carlos III...», p. 29. La còpia de la Resolució de Carles IV, de 31 de juliol de 1794, dirigida a la Universitat de Cervera, es pot trobar a l'AUC, caixa 61, n. 3067. La prohibició abasta tant assignatures específiques consagrades al dret públic natural i de gentes com les explicacions que es fessin en el marc d'altres matèries.

46. *Estatutos...*, tít. 11, est. 16.

47. Veg. la crítica al mateix vici a R. LL. de DOU I BASSOLS, *Instituciones del Derecho Público...*, vol. 4, p. 255.

A Cervera, segons els estatuts,⁴⁸ el pas d'un curs al següent depenia de l'assistència regular a classe i del fet que el professor considerés que l'aprofitament havia estat correcte. Però, com passa encara avui a Alemanya, el pas de curs no era l'essencial per a l'estudiant. El que era important eren els exàmens, que servien per a obtenir els diferents títols o graus (batxiller, llicenciat).⁴⁹ Es combinava, per tant, una avaluació contínua durant les classes amb un examen general al final dels estudis.

Aquesta docència ordinària impartida pels catedràtics (o pels seus substituïts) es completava a Cervera, segons els estatuts,⁵⁰ amb les anomenades *lecciones de extraordinario*. Aquest terme designava les explicacions que havien d'impartir els batxillers durant la passantia com a part de la seva formació i que, alhora, tenien la finalitat de complementar la docència universitària que rebien els estudiants per part dels catedràtics.⁵¹ A la pràctica, aquest tipus de lliçons no havien donat gaire bon resultat, ja que els estudiants no els tenien el mateix respecte que a la resta de classes, de manera que ni les preparaven ni en treien gaire profit.⁵²

No obstant els fracassos del passat, el Consell creia fermament en la utilitat d'aquest tipus de lliçons, sempre que hom els restaurés el prestigi primigeni, seleccionant amb cura els docents i fent obligatòria l'assistència dels estudiants. Seguint aquesta convicció, el pla de Salamanca de 1771 va imposar i va regular extensament⁵³ aquest tipus de lliçons. L'aplicació pràctica d'aquestes provisions a Salamanca fou, de tota manera, minsa i irregular.⁵⁴

L'Informe de Cervera (§ 108), en contra del parer del Consell, no creia en els beneficis d'aquest tipus de lliçons. Es considerava millor que els estudiants assistissin a les classes de repàs dels catedràtics d'*Instituciones* i que els passants es concentrassin en l'estudi dels drets reial i canònic, i limitessin les seves pràctiques docents a un acte de conclusions anual sobre matèries del *Digest* i del *Co-*

48. *Estatutos...*, tít. 23, est.11 i *infra* § 101 de l'Informe.

49. *Estatutos...*, tít. 27, *in toto*. Sobre la manera d'obtenir aquests graus, veg. J. L. LLAQUET DE ENTRAMBASAGUAS, *La Facultad de Cánones...*, p. 87 i s.

50. *Estatutos...*, tít. 28, *in toto*.

51. En paraules de J. L. LLAQUET DE ENTRAMBASAGUAS (*La Facultad de Cánones...*, p. 81), les *lecciones de extraordinario* «[...] consistían en repasar diariamente, en casas privadas y de 10 a 11 de la mañana en los días lectivos y de 9 a 10 los feriados. Los bachilleres más sobresalientes de la Facultad que estuviesen cursando uno de los dos años de pasantía eran los encargados de leer de extraordinario, impartiendo las materias de estos repasos a sus compañeros de los primeros cursos; cada bachiller podía tener a su cargo entre 12 y 14 alumnos, a los que no podía cobrar».

52. M. PESET REIG i P. MANCEBO, «Carlos III...», p. 88 i s. Veg. també l'AUC, caixa 22, document 4938,3.

53. G. M. ADDY, *The Enlightenment...*, p. 338 i s.

54. M. PESET REIG i P. MANCEBO, «Carlos III...», p. 88 i s.

dex. Tenint en compte que tots els qui van elaborar l'Informe eren catedràtics, es pot sospitar amb fonament que, a banda de consideracions de qualitat, l'Informe recull un interès corporatiu a monopolitzar la docència universitària. És probable que si el Consell hagués aprovat la reforma del pla, aquesta proposta de l'Informe no hagués estat acollida. En tot cas, Dou⁵⁵ ens informa que les *lecciones de extraordinario* van seguir impartint-se a Cervera després de la remissió de l'Informe al Consell, com s'havia fet fins aleshores.

4. ELS PROBLEMES DE FINANÇAMENT I D'ESTABILITAT DEL PROFESSORAT

A banda dels aspectes més purament científics, el document reserva un lloc important a les dificultats del finançament i del professorat. És evident que els membres del claustre que va aprovar l'Informe estaven especialment preocupats perquè el nou pla no els impliqués un increment de la docència ni tampoc una disminució dels ingressos.

Però al marge d'aquestes preocupacions, el document subratlla dos problemes que no afecten directament els membres del claustre: la manca de prespost i la precarietat dels quadres docents. És interessant observar que aquestes dues dificultats es donen *mutatis mutandis* avui dia encara a moltes de les universitats catalanes.

El problema de l'escassetat de recursos econòmics era endèmic a Cervera i possiblement era un dels factors que va contribuir al fet que el nivell i la projecció exterior d'aquest centre fossin deficientes.⁵⁶ Una universitat no només necessita una forta empenta inicial, que s'acostuma a gastar en edificis grandiloqüents, sinó que requereix un flux de diners constant que permeti sostenir les adquisicions de biblioteca, oferir sous competitius a professors potencials i organitzar actes que la converteixin en un pol d'atracció per a intel·lectuals d'arreu. Aquestes entrades constants de fons van mancar a Cervera i, per això, es va convertir en un decorat esplèndid per a uns ensenyaments que, només rarament, sortien de la mediocritat.

El tema de la precària situació de molts professors és objecte d'anàlisi als § 107 i següents. A la Facultat de Lleis de Cervera hi havia vuit càtedres creades i dotades econòmicament (el que el document anomena «cátedras corrien-

55. R. Ll. de DOU I BASSOLS, *Instituciones de Derecho público...*, vol. 4, p. 319.

56. Veg. entre d'altres, J. M. RAZQUIN JENÉ, «La Universitat de Cervera i la renaixença de Catalunya», *Revista de Gerona*, 42 (1968).

tes» o «en egercicio»). El nombre de vuit càtedres de Lleis és inferior a la previsió dels estatuts, que n'establien nou,⁵⁷ i també és inferior a les deu que tenia Salamanca. Per això el primer problema que plantejava l'Informe (§ 76-79) era com aplicar el pla d'estudis de Salamanca en una facultat que tenia menys càtedres.

El més greu, però, no era que hi hagués poques càtedres, sinó que de les vuit existents només una estava proveïda, mentre que la resta estaven ocupades interinament pels anomenats *professors substituts*.⁵⁸ Es tractava de professors nomenats pel canceller, a proposta del Consell dels Catedràtics de la Facultat, entre persones amb el títol de batxiller.⁵⁹ Els substituts exercien la docència gratuïtament, per fer mèrits,⁶⁰ ja que les substitucions estaven previstes estatutàriament per a casos excepcionals de malaltia o d'absència temporal del titular, en els quals ni es podia augmentar la despesa de la universitat ni tampoc no es podia privar el titular de la càtedra de la seva remuneració, en favor del substitut. A la pràctica, però, les càtedres tardaven molt de temps a proveir-se i, en conseqüència, les substitucions tenien una llarga durada.⁶¹

La manca de provisió de les càtedres implicava una disminució de la qualitat docent, ja que l'evident falta de perspectives feia molt poc atractiva la carrera universitària per als estudiants brillants. Així es diu clarament en unes paraules del § 182 de l'Informe:

Es imponderable lo que en estos tiempos padece la causa de la enseñanza pública y lo que desalienta de seguir esta carrera el ver a muchos engolfados en ella sin poder caminar adelante ni bolver atrás para conseguir un empleo de tan corto producto. Si no tiene aliciente esta carrera para las Catedras, mucho menos le tendrá para las substituciones.

57. *Estatutos...*, tít. 11, est. 2.

58. Aquesta situació no era exclusiva de Cervera. Per a Salamanca, *cfr.* M. PESET REIG i P. MANCEBO, «Carlos III...», p. 129.

59. *Estatutos...*, tít. 16, est. 4. De tota manera, en vista que la situació dels substituts no era tan transitòria com es preveia als estatuts, el Consell va dictar diverses normes (la Providència de 10 d'octubre de 1770, seguida d'una carta ordre del secretari del Consell de 30 de gener de 1773 i d'una altra de 16 de juny de 1779), per les quals es concedia als substituts la meitat del sou dels catedràtics després d'haver explicat dos mesos gratuïtament.

60. *Estatutos...*, tít.16, est. 3.

61. J. LL. LLAQUET DE ENTRAMBASAGUAS (*La Facultad de Cánones...*, p. 233) menciona dues menes de substituts, l'un per a cobrir absències temporals del titular de la càtedra i l'altre per a regentar càtedres vacants. En realitat, només tenien cobertura normativa plena als estatuts els substituts del primer tipus, mentre que els segons eren una figura espúria, creada per a poder mantenir la docència mentre el Consell de Castella es decidia a convocar les vacants.

Aquest defecte de Cervera, com tantes altres mancances de l'organització universitària que es denuncien a l'Informe, tenen una actualitat a casa nostra que depassa de bon tros el que seria desitjable i que invita a la reflexió.

5. APÈNDIX: EL PAPER DE JOSEP FINESTRES EN L'ELABORACIÓ DEL DOCUMENT

L'historiador Prats i Cuevas⁶² sosté que Josep Finestres va exercir una influència cabdal en la redacció de la part de l'Informe relativa a la Facultat de Lleis, que reflecteix la combinació entre romanisme humanista i respecte pel dret local català característica d'aquest catedràtic. Hi ha, però, alguns elements que Prats i Cuevas passa per alt i que semblen posar en dubte aquesta afirmació. Un és que l'any 1771 Finestres tenia ja vuitanta-tres anys i en feia més de vint que estava jubilat, de manera que ja no tenia a la Universitat el poder d'altres temps. Però, a més, resulta que el mateix Finestres manifesta reiteradament al seu epistolari⁶³ que no va tenir una intervenció directa en la redacció del document.

La primera menció a l'Informe apareix en una carta de 2 de desembre de 1771 dirigida a Gregori Mayans, en què Finestres comunica al seu amic que «[...] el real consejo ha embiado a esta Universidad el Plan de estudios de Salamanca, con el informe del Sr. fiscal, para que digamos si son y en qué son aplicables a nuestra Universidad». ⁶⁴ Pocs dies després, el 29 de desembre,⁶⁵ Finestres diu ja a Mayans:

Brava bulla se ha movido y mueve entre nuestros profesores sobre el plan de estudios de Salamanca, del cual ya embió a Vm. un resumen D. Raymundo Lázaro de Dou. Yo, como ya tenía por cierta la discordia que avia de aver, me salí a fuera de las juntas ruidosas que se avían de tener, escusándome por mi edad, que me tenía inútil para semejantes controversias; y ahora me miro los toros desde la talanquera. Solamente me ofrecí a cuyard de lo tocante a la gramática, como he hecho sin contradicción de los dos sugetos que pedí al Sr. cancelario me señalasse para que con ellos dirigiésemos lo tocante a aquel estudio.

62. J. PRATS I CUEVAS, *La Universitat de Cervera...*, p. 294.

63. I. CASANOVAS, *Documents per la història cultural de Catalunya en el segle XVIII*, vol. 3 (*Josep Finestres - epistolari - volum II*), Barcelona, 1934.

64. I. CASANOVAS, *Documents...*, vol. 3, § 1020.

65. I. CASANOVAS, *Documents...*, vol. 3, § 1021.

Sembla, doncs, que Finestres va limitar la seva col·laboració als estudis de gramàtica i que voluntàriament es va abstenir de participar en les polèmiques relatives a la Facultat de Lleis. Després de la seva redacció, l'Informe es va tornar a mencionar pàssim a les cartes dirigides a Mayans de 2 d'agost⁶⁶ i de 10 d'agost de 1772⁶⁷ i a les dirigides a Dou de 17 d'agost⁶⁸ i de 24 d'agost d'aquest mateix any.⁶⁹ Més àmpliament va explicar Finestres a Mayans la seva actitud respecte del document a la carta de 6 de setembre de 1772:

No quiero hablar de planes de estudios, porque me causan fastidio tantos discursos vanos, que cada uno los forja según su particular interés, y no del público. El que se embió por parte de esta Universidad, en que yo no quise mezclarme, creo que es de los menos desatinados; pero qué haremos si queda empozado en el consejo, sin esperanza que de mucho tiempo se despache, pues poco ha se nos dijo que por ahora prosiguiésemos como antes.⁷⁰

A la vista de tots aquests testimonis és clar que no és sostenible una intervenció directa de Finestres en la redacció de la proposta de pla de la Facultat de Lleis. És més: molts dels trets presumptament finestresians de l'Informe del claustre (èmfasi, que el professor no dicti, sinó que exposi la matèria de viva veu,⁷¹ importància cabdal del dret romà al currículum, preeminència de la bibliografia humanística com a suport de la docència, etc.) provenen en realitat de l'Informe

66. I. CASANOVAS, *Documents...*, vol. 3, § 1028: «Esperamos con impaciencia el plan de estudios para que sepamos cómo hemos de vivir.»

67. I. CASANOVAS, *Documents...*, vol. 3, § 1029: «Ahora se está discuriendo para responder al consejo sobre las rentas de la Universidad, gastos ordinarios y extraordinarios, aumento de los salarios de cathedras y medios para dicho aumento. Bellos discursos se hacen y se harán.»

68. I. CASANOVAS, *Documents...*, vol. 3, § 1032: «También se ha sabido acá la suspensión que ha dado el Sr. Nava al plan de estudios, con mucho gusto de los materialistas, no hereges, sino académicos, que estaban suspensos hasta saber si avía de proseguir en dictar tratados.»

69. I. CASANOVAS, *Documents...*, vol. 3, § 1033: «Yo no estuve en el claustro en que se trató del aumento de salarios, pero me dixerón que, tratándose del de los regularess que tienen cáthedra y si ésto se les debería aumentar, el pruna se puso como una vívora, y Piera repugnó a este parecer, y se concluyó que el claustro no resolviese, sino que lo dexasse todo a la disposición del Consejo.» Piera és Sebastià Pier, un dominic que aleshores era catedràtic de teologia tomista i que va formular un dels vots particulars de l'Informe (veg. F. VILÀ BARTROLÍ, *Reseña...*, p. 278); Pruna és Bonaventura Pruna, llavors catedràtic de teologia escotista (veg. F. VILÀ BARTROLÍ, *Reseña...*, p. 421).

70. I. CASANOVAS, *Documents...*, vol. 3, § 1036. Més endavant (§ 1059) en una carta dirigida a Dou el 18 de març de 1773, Finestres confirma que encara s'espera resposta del Consell: «Y no menos sunt in curia matritensi respeto a las provisiones tocantes a la Universidad.»

71. Compareu les opinions emeses a la carta de 2 de desembre de 1771 dirigida a Mayans (I. CASANOVAS, *Documents...*, vol. 3, § 1036) amb el contingut del § 90 de l'Informe.

de Campomanes. Potser l'únic punt en què es pot veure l'empremta indirecta de Finestres és en l'exclusió del dret castellà del currículum cerverí, en favor de la docència del dret privat català que havia sobreviscut al Decret de Nova Planta.

Finestres s'abstingué d'intervenir en els debats universitaris perquè els anys d'experiència l'havien menat a ser molt escèptic sobre les possibilitats que tenia la proposta d'arribar a executar-se. Finestres havia vist durant massa temps que els interessos personals dels professors i les seves disputes, units a la manca constant de pressupost i al desinterès del Govern, impedié tot canvi radical en el funcionament de la Universitat. El més trist de tot és que el vell professor va encertar el seu pronòstic, ja que, com hem dit, la proposta va acabar arxivada a un limbe administratiu de Madrid i mai més no se'n va tornar a saber res.

Transcripció anotada dels § 1-7 i 76-109 de l'informe emès pel claustre de la Universitat de Cervera el dia 11 de març de 1772, sobre la reforma del pla d'estudis de la Facultat de Lleis⁷²

Biblioteca general de la Universitat de Barcelona,
Arxiu de la Universitat de Cervera (AUC), caixa 31F, document 231

Si por algun abuso ò decadencia necesitase esta Escuela de reforma en la enseñanza de sus Estudios, no huviera recibido el Claustro con tanta satisfaccion suya la respetable orden comunicada por Don Juan de Peñuelas con fecha de 19 de Octubre de 1771, con que V[uestra] A[lteza] se dignó mandár que informase esta Univer[sida]d si le es adaptable el Plan de Estudios acordado para la de Salamanca, exponiendo los reparos que se ofreciesen en su egecucion: pero no haviendo aflojado un punto en la observancia originál del primitivo metodo en que la establecio su Augusto fundador el S[eño]r Rey D[o]n Felipe Quinto de immortal memoria; y gozando, ya por el zelo de los Cavalleros Cancelarios, ya por su misma reciente fundacion una ventaja que pudo quitar ã otras Universidades la antigüedad de su origen; es tanto mayor la complacencia con que desea el Claustro abrazar el Plan referido, quanta es menos la necesidad de reformar la esenanza de esta Real Escuela, cuyas ventajas ha constantemente acreditado la experiencia.

2. En efecto tenemos la satisfaccion de ver muchisimos de nuestros Estatutos adoptados por V[uestra] A[lteza] en el nuevo Metodo; y es sin duda que

72. Biblioteca General de la Universitat de Barcelona, Arxiu de la Universitat de Cervera (AUC), caixa 318, document 231.

costaria poco su total aplicacion ã esta Univer[sida]d si huviese en ella tantas Catedras como hay en la de Salamanca. Esta es la dificultad de mas bulto, y ã nuestro parecer insuperable segun el estado actual de nuestras rentas y obligaciones. Estamos tan distantes de que pueda establecerse en esta Univer[sida]d el superior numero de Cathedras que tiene Salamanca, que hasta ahora no han podido jamas por falta de fondo ponerse corrientes quatro de las que estan fundadas en nuestros Estatutos, es a saber la de Matematicas, la de Simples en la Facultad de Medicina, la de Visperas deCodigo de Leyes, y la de Concilio Tridentino.

3. Con motivo de la orden de V[uestra] A[lteza] y de los fervorosos deseos con que en su vista se inclinó muy luego este Comun ã conformarse con un Plan de Estudios tan aventajado para el progreso de todas las ciencias, haviendose examinado con diligencia lo que permitia nuestra dotacion, se halló que puestas en egercicio las referdas quatro Catedras, sobrava tan poco que havida la razon que se debe de gastos extraordinarios y del gravisimo cargo que nos amenaza en orden al Colegio de los R[everendos] Obispos, quedaria expuesta la Univer[sida]d a graves perjuicios, y responsable de su conciencia ã las obligaciones que de justicia la egecutan si por este medio viniese ã imposibilitár su cumplimiento. Fuera de que siendo tan estrecha la dotacion de las Cathedras actuales que obligó al Claustro Pleno ã que con fecha de 17 de Marzo de 1771 acudiese ã la piedad de V[uestra] A[lteza] suplicando mejoría de salarios; parece dicta la razon que en caso de haver algun sobrante, se destine mas presto para mejorar las catedras corrientes que para impedir añadiendo otras la asecurion de lo mismo que tenemos suplicado ã V[uestra] A[lteza].

4. Este es, Señor, un punto ã nuestro parecer muy inportante y como fundamento preliminar del acierto en la enseñanza pública; y estamos firmemente persuadidos ã que no ha de desmerecer algun lugar entre las primeras atenciones de V[uestra] A[lteza] Pero este no parece lugar ã proposito de referir por menór la situacion actual de nuestras rentas, su cortedad, y gravamenes con las demás razones porque en el dia no puede la Univer[sida]d contar con mas Catedras de las que ha solido tener en egercicio. Y en suposicion de no satisfacerse V[uestra] A[lteza] con lo que breve y generalmente se ha insinuado, suplicamos se digne dár oidos ã este Claustro mandandole si pareceise que exponga individualmente todo aquello que ahora omite por no retardár con esta digresion el informe debido ã V[uestra] A[lteza].

5. Harto sensible se nos ha hecho la necisidad de diferir mas tiempo de lo que huvieramos querido el cumplimiento de nuestra obligacion; pero la arduidad del asunto, la multitud de tantos cabos como hay que atár, el estado de las rentas, la disposicion de nuestros Estatutos, la ordinaria tarea en que tiene ocupados ã los mas de este Comun la indispensable obligacion de sus Catedras, y sobre todo la variedad en el modo de opinár con que no puede menos de haver

alguna discordancia entre tantos individuos como componen un Claustro Pleno; todas estas cosas, Señor, han dificultado la evacuacion de nuestro informe haciendo poco menos que imposible su adecuada Uniformidad.

6. Por lo demás no se ha descuidado el Claustro en la puntualidad de su oficio; porque luego de recibida la orden de V[uestra] A[lteza] y en vista de que era menester ceñirnos al numero de Catedras que han sido corrientes, comisionó à todas las Facultades para que bajo ese presupuesto adaptase cada qual à su respectiva Profesion en la forma que mejor pudiese el Plan acordado para Salamanca: pareciendo ser este el modo mas expedito y natural por la peculiar inteligencia que tiene cada Facultad de lo que respectivamente la corresponde.

7. En conseqüencia de lo qual haviendo oido el Claustro lo discurrido y acordado por dichas Facultades, à consulta y por dictamen de ellas expondrá primeramente lo que cada una de por si ha resuelto à pluralidad y mayoría de votos: en segundo lugar lo acordado por el Claustro en orden à los puntos generales: Y ultimamente los dictámenes de los Particulares que dieron voto separado; los que ha parecido al Claustro debía remitir en testimonio de la respetosa indiferencia con que lo sugere todo à la superior comprehension y juicio de V[uestra] A[lteza].

[...]

FACULTAD DE LEYES

76. Aunque con las asignaturas de las Catedras y metodo de estudios que dió à esta Universidad el Rey Nuestro Glorioso fundador en sus Reales Estatutos ha florecido constantemente la Ciencia del Derecho Civil con grande aprovechamiento de sus Profesores; sin embargo en vista de el Plan de Estudios acordado por V[uestra] A[lteza] para Salamanca, nos ha parecido que habian que habian de resultar mas ventajosas utilidades en la Jurisprudencia Civil si se pudiese plenamente adaptár à la facultad de Leyes.

77. Pero como para esta cabal uniformidad se necesitasen diez Catedras, es à saber, quatro de Instituta Civil, dos de Digesto, dos deCodigo, y dos de Derecho Real, una de Prima, y otra de Visperas que goza aquella Univer[sida]d juzgábamos que con las nueve que tiene esta facultad en la de Cervera fundadas en sus Estatutos (que son tres de Instituciones, una de Volumen, otra de Digesto, dos deCodigo de Prima y de Visperas, y otras dos de Prima y Visperas de Leyes ò Digesto) se podria suplir el defecto de la decima Catedra para la quarta que falta de Instituta, ò bien exigiendose de nuevo dicha Catedra con el salario igual à las del mismo orden, y dotandola con el de qualquiera de las Catedras fundadas en estatutos que tal vez sobrâse en alguna de las otras facultades; ò bien car-

gando la obligacion de explicar por la mañana y tarde al Catedratico de Instituta mas moderno, de modo que repasase por la tarde lo que quatro ò seis dias antes habria explicado el mismo por mañana; suavizandosele con esto el mayor gravamen que se le imponia. Así venian à equivaler à diez las nueve Catedras que tiene la facultad de Leyes por nuestros Estatutos; y era facil la plena uniformidad con lo acordado en esta Ciencia para la Univ[ersida]d de Salamanca.

78. De este modo discurriamos aunque con alguna repugnancia por vernos obligados à recurrir al gravoso medio de sobrecargar a un Catedratico con la casi insufrible obligación de dos explicaciones en un dia; juzgando no habria reparo en que se pusiese corriente la Catedra de Visperas de Codigo que en el dia no lo está, sin embargo de hallarse fundada en nuestros estatutos, como es de ver en el tit[ul]o 11.⁷³

79. Pero haviendose acordado que la adaptacion del Plan de Salamanca debia ceñirse solamente al numero de Catedras corrientes por las razones alegadas en el numero 3.⁷⁴ Nos vimos precisados à deliberar sobre otros medios conque pudiesemos aplicar à la facultad de Leyes el Plan de Vuestra Alteza que juzgamos utilissimo paraque los oientes en dicha Ciencia saquen los fundamentos mas solidos y las nociones mas principales de ella, conque puedan hacer despues en qualquier parte rapidos i felices progresos. Y aunque para ello se nos ofrecian algunos otros medios, eligimos con todo el que vamos à proponer como mas conforme y ajustado à la idea que Vuestra Alteza manifiesta en el Plan de la Universidad de Salamanca; acomodandonos precisamente à las ocho Catedras que la facultad de Leyes tiene actualmente en egercicio.

80. Es el espiritu del Plan de Salamanca en orden à la Jurisprudencia Civil que con seis años salgan sus oientes proporcionados para la Abogacia y Judicatura; y por consiguiente bien instruidos en la Instituta que es todo el fundamento de dicha facultad, como dice sabiamente el S[eño]r fiscal num[ero] 93; para cuya instruccion destina los dos primeros años: Que entiendan à mas de esto la economia⁷⁵ y las partes integrantes del Cuerpo Civil (num[ero] 95) con una noticia general y coordinada de las materias dispersas en el Digesto, Codigo y Volumen (num[ero] 95), destinando para esto otros dos años y quarto: Quen el quinto lleven alguna noticia del Derecho Real; y de las Decretales en el sexto (num[ero] 99 y siguientes []).

73. Fa referència a l'estatut 2 d'aquest títol 11.

74. S'hi diu que, com que els salaris del professorat són molt baixos, es considera més urgent augmentar la dotació econòmica de les càtedres existents que no pas crear-ne de noves.

75. El terme *economia* no és emprat en el text en el sentit originari del terme grec ('govern de la casa') ni tampoc del que actualment coneixem com a *ciència econòmica*, sinó que té el sentit que li donaven els retòrics, proper al que avui anomenaríem l'*estructura* o l'*organització*.

81. La cabal instruccion en la Instituta Civil por Arnolfo Vinnio, por cuyos comentarios manda V[uestra] A[lteza] explicár en la Univ[ersida]d de Salamanca, como en la nuestra se ha hecho siempre con grande aprovechamiento de los discipulos, no es facil de lograrla con el precipitado estudio de dos años academicos; cuya duracion no es en esta Univ[ersida]d por sus Estatutos tan dilatada como en Salamanca. Por lo menos seran pocos los que la alcancen; y aun estos perderan despues lo adquirido si no se continua algun repaso en los años siguientes: enseñando esta verdad la experiencia con que en el día vemos que apenas bastan los tres años de Instituta con un repaso de la misma por el Catedratico de Volumen en el quarto año para que los mas salgan perfectamente instruidos.

82. Los comentarios de Vinnio no se ciñen precisamente à la Instituta, sino que abrazan muchas qüestions tratadas con sutileza y extension, interinandose en las mayores dificultades de los titulos que corresponden à las Instituciones; sin omitir otros muchos que dicen à las Paratitlas:⁷⁶ por cuya razon parece oportuno, y aun necesario, que con el estudio de estas se continúe el repaso de la Instituta; no bastando dos años escolares para su cabal inteligencia por el referido Autor.

83. Por el contrario la inteligencia de la economia y de las partes integrantes del Cuerpo del Derecho Civil, con una noticia general de las materias dispersas en el Digesto, Codigo, y Volumen (que es todo lo que pide el Plan de Salamanca num[ero] 95, y siguientes) parece puede conseguirse en menos de dos años; atendida mayormente la conexion casi identica que tiene el Codigo en sus nueve Libros⁷⁷ con el Digesto y este con la Instituta.

84. Bajo esta suposicion, y la que exige el Plan de Salamanca como antecedente necesario para oír la facultad de Leyes, de no admitirse à quien no haya cursado en esta ú otra de las Universidades aprobadas un año de Dialectica y Logica, con otro de Eticos y Politicos de Aristoteles; juzgamos que el referido Plan en quanto à la Jurisprudencia Civil puede adaptarse à nuestra Univer[sida]d, conformandonos con su espiritu y con el numero de las ocho Catedras corrientes, en esta forma.

85. Establezcanse, conforme à lo prevenido por el Señor fiscal numero 88, las quatro Catedras de Instituta Civil, iguales en honor, distincion, y renta,

76. És a dir, el comentari de Vinni tracta amb profunditat els problemes plantejats als textos de les *Institucions* de Justinia, però, a més, s'ocupa extensament d'altres qüestions als comentaris a la rúbrica de cada títol (el que el text anomena «Paratitla»).

77. El *Codex* de Justinia té dotze llibres, però els tres últims es coneixien, a l'edat mitjana i l'edat moderna, com el *Volumen parvum* o *Volumen i*, per tant, el terme *Codex* en sentit estricte s'a costumava a reservar per als nou primers llibres.

sin ascenso ú opcion entre ellas; lo qual se consigue con solo dar este nombre y asignatura à la de Volumen, que perdiendo su denominacion puede llamarse Catedra de Instituta; al modo que en el citado numero 88. del Plan de Salamanca pasan à ser Catedras de Instituta las dos de Codigo.

86. En estas quatro Catedras que formarán un curso de Instituciones, se explicará la letra del texto de Justiniano por los comentarios de Arnolfo Vinio, y notas de Heineccio, como hasta ahora se ha practicado: debiendo los catedraticos advertir à sus discipulos la novedad ò diferencia que huviese en el Derecho Municipal; y lo que estuviese derogado, ò desemejado en la Practica; procurando trabar à la inteligencia de nuestras Leyes las de los Romanos, segun previene el estat[uto] 8. del tit[ulo] 11.

87. Cada uno de estos quatro Catedraticos ha de explicár en cada un año dos Libros de la Instituta; y alternaran de manera que los discipulos no muden de Maestros, y que todos los años empiece y acabe curso conforme à lo dispuesto poer el Señor fiscal en el num[ero] 90. y siguientes.

88. Y para que las expresadas quatro Catedras de Instituta queden establecidas en un perfecto equilibrio e igualdad, segun el num[ero] 88. del Plan referido, y mucho mas por lo que se dirá despues; parece muy conveniente que sean quadriennales; de modo que en el primer año se explique la mitad de la Instituta por la mañana; en el segundo la otra mitad tambien por la mañana à los mismos oientes; en el tercero otra vez la primera mitad de la Instituta de repaso por la tarde; y en el quarto la otra mitad tambien de repaso à los mismos discipulos.

89. De esta manera siendo bienales los cursos, turnarán iguales y sucesivamente los Catedraticos revezandose en los egercicios de explicacion y repaso por mañana y tarde: y en conseqüencia de ello, los cursantes de primero y segundo año asistirán por mañana y tarde à las Catedras de Instituta en la forma que sabiamente dispone el Plan de Salamanca; repasando por la tarde lo que quatro ò seis dias antes se les habia explicado por la mañana.

90. El tiempo de lectura en estas Catedras parece habrá de ser hora y media por la mañana, conforme al estat[ut]o 1A del tit[ulo] 11; y una hora por la tarde: distribuyendose la hora y media de la mañana en media de explicacion del Catedratico *viva voce*, como manda el estat[ut]o 16 del tit[ulo] 11 (y se observa puntualmente); otra media de egercicio de los oientes en decir de memoria el texto, sacár la conclusion y defenderla de los argumentos que le harán dos condiscipulos; y la ultima media de preguntas que podra hacer el Maestro à los que le pareciese. Así mismo puede repartirse la hora de repaso por la tarde en media de explicacion del Catedratico, y la otra media de egercicios y preguntas. La puntual observancia de este metodo no podrá dejar de ser un fuerte estimulo à

los oientes para avivar su aplicacion, y un medio proporcionado à los Maestros para enterarse de aprovechamiento de sus discipulos.

91. Los cursantes de tercer año podran asistir por la mañana à la Catedra de Digesto (qual será la que ahora menos propriamente se llama de Digesto Viejo), superior y de ascenso respeto à las de Instituta. En esta Catedra se explicaran sucintamente los cinqüenta Libros del Digesto por el Paratitla de Cujacio,⁷⁸ sobre el qual traieran lición los oientes: debiendoles advertir el Profesor lo que juzgáre conveniente de Gravina;⁷⁹ teniendo presente el tratado *de Nominibus Pandectarum* de Don Antonio Agustin⁸⁰ y el de los Jurisconsultos menores de D[o]n Gregorio Mayáns⁸¹ y otros. Y parece bastara que este Catedratico emplee una hora en la lectura de su Catedra que es el tiempo que el estat[uto] 12 del tit[ulo] 11. prescribe al Catedratico de Digesto Viejo; distribuiendose este en media hora de explicacion del Profesor, y en otra media de lición de uno de sus discipulos, y de preguntas que hará à los que gustáse.

92. Estos mismos cursantes de tercer año pueden ir por la tarde al repaso del primero y segundo libro de Instituta, continuando de esta suerte con el catedratico que repasara por la tarde estos libros à los Legistas de primer año que es el propio Maestro que tuvieron antes en su primero y segundo año por la mañana.

93. Los de quarto año parece deberán asistir por la mañana à la Catedra de Codigo, que pasara à serlo la de Visperas de Leyes vacante perdiendo este nombre, y denominandose Catedra de Codigo; pero con retencion de sus preeminencias rentas y derechos. En esta se explicarán por el Paratitla de Cujacio los nueve libros del Codigo, sobre el cual traieran lición los discipulos: teniendo el catedratico presente en su explicacion à Antonio Perez⁸² ú otro Autor cuyas noticias le pareciese util añadir. Explicará à mas de esto los tres restantes Libros del Volumen,⁸³ lo que podrá hacer sucintamente por el Paratitla de Celestino de

78. Es refereix a l'humanista francès Jacques Cujàs (lletinitzat *Cuiacius*), que visqué entre 1522 i 1590. En concret es fa esment de l'obra titulada *Paratitla in libros L Digestorum seu Pandectarum*, que es pot trobar al volum primer de les *Opera Omnia*, Nàpols, 1758.

79. Es tracta del jurista italià Giovanni Vincenzo Gravina (1664-1717). L'obra que es volia que el professor cités era, probablement, els *Originum Iuris Civilis libri tres*, que es poden trobar a les pàgines 1 i s. de les obres completes (Venècia, 1758).

80. És l'obra del famós jurisconsult humanista Antoni Agustín (1517-1586), titulada *De nominibus propriis tou Pandektou Florentini*.

81. Vol dir el llibre *Ad triginta iurisconsultorum omnia fragmenta quae exstant in Iuris Civilis Corpore commentarii*, del jurista valencià Gregori Mayans i Siscar (1699-1781).

82. Es refereix a les *Praelectiones in duodecim libros Codicis Iustiniani*, d'Antonio Pérez (1583-1672).

83. És a dir, els llibres 10, 11 i 12 del *Codex* de Justiniana.

Mirbél,⁸⁴ Autor breve, metodico, y erudito; sobre el qual traiendo lición los discipulos podran facilmente imponerse en una noticia general y coordinada del Derecho Publico de los Romanos: teniendo presente el Catedratico en su explicacion lo que estimáre conveniente de D[o]n fran[cisc]o de Amaya,⁸⁵ de Garcia Toledano,⁸⁶ y otros; sin omitir a Pedro Pantino⁸⁷ en la explicacion de las Dignidades Reales entre los Godos. El tiempo del egercicio en esta Catedra sera de una hora distribuida en la forma expresada para la Catedra de Digesto.

94. Los mismos cursantes de quarto año podran continuar por la tarde el repaso del tercero y quarto libro de las Instituciones con el Catedratico de segundos años, que será el propio Maestro de Instituta que tuvieron ellos en su primero y segundo año por mañana; y con quien en el tercero continuaron el repaso del primero y segundo libro de dichas Instituciones por la tarde. De esta manera sucederá infaliblemente que los cursantes Legistas en todos los quatro años iran siempre con un mismo Maestro a oír la explicacion de la Instituta por el Vinnio; cuya importante utilidad se logra estableciendose las Catedras de Instituta quadriennales, como se ha propuesto arriba.

95. Esta circunstancia allana enteramente el escrúpulo que podria ofrecerse de que con el metodo proyectado habran de concurrir por la tarde los de tercer año con los del primero, y los del cuarto con los del segundo; porque la ventaja de proseguir siempre con un mismo Maestro les hará muy suave y llevadero esta concurrencia con imponderable utilidad. fuera de que sin embarazo alguno concurren en el dia los de quinto y sexto año en la conferencia de Paratitlas; y segun el Plan de Salamanca los de sexto año ya Bachilleres de Leyes han de concurrir con los de primer año que cursan los Canones.

96. Con esta idea bien es verdad que habra de ser mas ceñida la explicación de los Paratitlas del Digesto y código; pero tampoco habra que detenerse en aquellos titulos que se tratan en la Instituta, de que ya se logrará cabal noticia con el segundo repaso de la tarde en el en el tercero y quarto año. Y parece bastará notár en ellos la conexion y encadenamiento que tienen con los demas, sobre los quales ha de ser principalmente la explicacion. Del mismo modo en los nueve Libros del Código bastará notár con particularidad el

84. No hem pogut localitzar l'obra citada.

85. Fa referència, possiblement, als *Observationum iuris libri tres*, de Francisco de Amaya.

86. G. M. ADDY (*The Enlightenment...*, p. 114, n. 46) no va poder fixar la identitat de García Toledano ni l'obra que se cita. Nosaltres pensem que es fa referència a la *Lucerna rubricarum et titulorum in tres posteriores libros Codicis Iustiniani*, publicada a Madrid el 1613 i el 1618.

87. G. M. ADDY (*The Enlightenment...*, p. 114, n. 46) tampoc no va poder determinar la identitat d'aquest autor. Creiem que pot ser Pierre Pantin (1555-1611), tot i que no ens ha estat possible localitzar l'obra citada.

Derecho derogado; deteniéndose en los títulos más o menos, conforme estuvieren ya explicados en la Instituta, ó en la antecedente Catedra de Digesto. Como quiera no hay duda en que las lecciones por la mañana del Digesto y Código en el tercero y cuarto año bastarán para que logren los cursantes el conocimiento de la economía y partes integrantes del Cuerpo Civil, que es todo lo que el Plan de Salamanca exige en este punto.

97. Y aunque reconocemos ser carga muy gravosa la explicación de los nueve libros del Código con los tres del Volumen en una sola Catedra; lo proponemos sin embargo interinamente y por ahora; esperando que quando venga a ponerse en ejercicio la Catedra de visperas de Código (que será de Volumen), podrá repartirse entre las dos, con mayor provecho de los oíentes, el trabajo que entre tanto se impone a una sola.

98. Complidos estos quatro Cursos en la forma dicha, parece quedarán solidamente instruidos los cursantes en las instituciones de Justiniano, y con bastante noticia de la coordinación y enlace de las materias dispersas en el Digesto, Código, y Volumen: quedando segun la idea del Plan de Salamanca (num[ero] 98) con proporcion suficiente para manejar estos Cuerpos Legales depositarios de la Jurisprudencia Romana; y para recibir el Grado de Bachiller en Leyes, con la disposición que es menester para oír las Leyes Reales.

99. A fin de conseguir esta importante inteligencia; atendido que nuestros R[e]ales Estatutos unicamente prescriben dos años de Pasantia para recibir en esta Univ[ersidad] el Grado de Licenciado (estat[uto] 12 del tit[ulo] 27); parece que en el quinto año, primero de Pasantia, deberán oír la explicación del Derecho Real en las dos Catedras de Prima que están corrientes. La de prima de Código que a la sazón obtiene el D[octo]r Juan Pablo Janér, puede pasár a Catedra de Prima de Derecho Real; y la de Prima de Leyes vacante podra ser de Visperas del mismo Derecho, inmediata a la de Prima, y superior a todas las demás con sus derechos y salario integro que tiene por estatutos dicha Catedra de Prima vacante. En la primera se leerá por mañana, y en la segunda por la tarde a las horas que parezcan mas acomodadas.

100. En orden al Derecho Real que en estas Catedras se deberá explicar, parece no podemos perder de vista la soberana disposición del S[eñor] Rey D[omi]n Felipe quinto Glorioso fundador de esta Univ[ersidad], en la nueva Planta de la R[e]al Audiencia del Principado de Cataluña, con decreto de 16 de Enero de 1716 cap[itulo] 56 donde manda que en todo lo demás que no esta prevenido en los capitulos antecedentes se observen las constituciones que antes havia en Cataluña, en quanto no perjudicasen a las Regalias; debiendose entender como establecidas de nuevo, y que recibian solamente su fuerza de la Promulgación que entonces hizo nuestro supermo Legislador: y juntamente lo ordenado por la misma Real

Magestad en el estatuto 8. del titulo 11 que los Catedraticos de Leyes explicando el Derecho antiguo adviertan siempre la novedad ò diferencia que huviese en el Derecho Municipál, y lo que estuviesse derogado ò desemejado en la Practica; procurando traer ã la inteligencia de nuestras Leyes las de los Romanos. Para conformarnos pues con estas Reales disposiciones, juzgamos conveniente que se explique el Derecho Real Municipal contenido en las constituciones de este Principado; explicando el Catedratico de Prima su primer volumen de ellas, y el de Visperas el segundo; advirtiendo al mismo tiempo las Reales Pragmaticas y Leyes generales que deroguen ã dichas constituciones; con las demas Leyes, Ordenes R[ea]les, y Autos acordados que se han mandado observár en todo el Reyno.

101. El metodo en la lectura de estas Catedras (que parece ha de durar por espacio de una hora, segun prescribe el estat[uto] 9 del tit[ulo] 11 ã todas las de Propiedad de Canones y Leyes) será que el Catedratico explique de viva voz por el tiempo de media hora las constituciones que señaláre el dia antes ã sus discipulos; ã quienes bastará la simple leccion de ellas; siendo con todo necesaria su asistencia ã entrambas Catedras para ganár curso de Pasantia: la otra media hora podra emplearse en preguntas que les hará el Maestro; y en responder ã las dificultades que ellos le propusieren.

102. Para la explicacion de estas Catedras se nos ofrece un grave reparo en orden ã los libros que las asignamos; los quales siendo rarissimos, y por consiguiente de muy alto precio, no hallandose apenas egemplares de las referidas Constitucìone; no será facil que pueda egecutarse este metodo con la prontitud que se deseára: Cuya dificultad ocurriendo igualmente para otros libros que señalamos ã otras Catedras, nos obliga ã suplicár ã V[uestra] A[lteza] se digne permitir ã la facultad de Leyes que interin y hasta que el Publico quede surtido de los libros que necesita, pueda governár sus estudios en el mejor modo y forma que pareciere mas correspondiente a superior juicio de V[uestra] A[lteza].

103. Y como el nuevo cargo que con las expresadas asignaturas se va ã imponer ã las dos Catedras de Derecho R[ea], é igualmente ã las de Codigo y Volumen (quando esta se ponga en egercicio) exceda infinitamente al que tenian por estatutos; y necesitandose para su desempeño Catedraticos muy habiles y perficionados ya con muchos años de Magisterio en las Catedras inferiores, tal vez parecera conveniente ã V[uestra] A[lteza] que las quatro referidas tengan la perpetuidad que antes de la R[ea]l Cedula de 17. de Enero del año proximo tuvieron las dos de Prima y las dos de Visperas de Digesto y Codigo por el Estatuto primero del tit[ulo] 4.⁸⁸

88. S'hi estableix que són càtedres de propietat, a la Facultat de Lleis, la de Prima de Lleis, la de Vespres de Lleis, la de Prima de Codi i la de Vespres de Codi.

104. En el sexto año, que es el segundo de Pasantia, asistrán los Legistas en conseqüencia de lo que V[uestra] A[lteza] manda à Salamanca, à oir la explicacion de las Decretales con el Catedratico de los Canonistas del año primero: sierviendos estos dos años de Pasantia no solo para recibir el Grado de Licenciado en Leyes, segun el estat[uto] 17. del tit[ulo] 27; mas tambien por dos años de Practica à todos los que justificaren su asistencia en dichos dos años à las Catedras de Derecho R[ea]l y de las Decretales; así como está ya acordado por la R[ea]l dignacion de V[uestra] A[lteza] en el mencionado Plan (num[eros] 102 y 103).

105. Como pues en consecuencia de lo dicho, el Graduado de Doctor en Leyes habrá asistido en el primer año de su Pasantia à las Catedras de Derecho R[ea]l, y en el segundo à las de Instituta Canonica ò Derecho Eclesiastico nuevo; valiendole estos dos años pasados de Practica parece que debiendo el Graduado en Licenciatura ser tambien examinado de Derecho R[ea]l, podria el Graduado de Doctor en Leyes, practicando despues dos años mas con algún habil Abogado, la feé sola de este, agregarse à la R[ea]l Audiencia de Cataluña, y egercer la Abogacia en esta Provincia sin nuevo examen de Practica: Lo que seria muy correspondiente al superior honroso titulo de Doctór, y distintivo de los meros Bachilleres; y nada extraño en este Principado por los motivos que se expondrán en el informe sobre la facultad de Canones num[eros] 139 y siguientes, señaladamente en los 143 y 144.⁸⁹

106. Asi mismo y con mayor razon parece deben quedar eximidos de dicho examen Practico los que fuesen ò hubiesen sido Catedratico de Leyes, ò Canones por Gracia R[ea]l; en quienes se ha de suponer la inteligencia no solo del Derecho Romano, fundamento de toda Ciencia Juridica; sino igualmente la del Derecho R[ea]l que enseñaron publicamente. A mas de que pareceria extraño y disonante que el Maestro tal vez fuese examinado por Abogados meros Bachilleres, y que fueron sus discipulos en la misma facultad, como largamente se dirá num[eros] 140 y siguientes.

107. Queda unicamente el que informemos a V[uestra] A[lteza] en punto de substituciones , y explicaciones de extraordinario. En esta Univ[ersidad] no tienen las substitucions proprio y fijo lugar; no haciendo nuestros Estatutos diferencia alguna en la duracion del curso entre las Catedras de Regencia y de Propiedad: y solamente son necesarias en las enfermedades y ausencias de los

89. En aquests paràgrafs es demana que, com que els doctors han estudiat dret reial, canònic i civil, tant si provenen de la Facultat de Lleis com de la de Cànon, resulta inútil que, per a exercir com a advocats a la Reial Audiència de Catalunya, hagin de passar un nou examen sobre aquestes matèries.

Catedraticos; para cuyo caso està prevenido lo conveniente en el estat[uto] 3. del tit[ulo] 16; sobre lo quál se informa ã V[uestra] A[lteza] num[ero] 182 de las observaciones generales.⁹⁰

108. En quanto à las explicaciones de extraordinario, parece que con el metodo de estudios que proponemos, no serán necesarias; primeramente porque los cursantes de Leyes en todos los quatro años tendrán sus repasos sobre la Instituta con sus mismos Catedraticos, con utilidad incomparablemente mayor de la que podrian sacar de las conferencias ò explicaciones de extraordinario de los Bachilleres: En segundo lugar, porque asi estos, como los demás Pasantes, que en lugar de aquellas explicaciones tenian por el estatuto 22 del titulo 27. una academia ò conferencia presidida por el Profesor de Digesto Viejo sobre las Pandectas Civiles, conforme al estatuto 5 del titulo 22;⁹¹ tendrán ahora la obligacion de asistir en el primér año de Pasantia à las Catedras de Derecho Real, y en el segundo a las de Instituta Canonica. Y les bastará por explicaciones de extraordinario, à mas de dicha obligacion, la de presidir en cada uno de los dos años referidos un Acto de Conclusiones de materias del Digesto y Codigo, como se previene en el estatuto 17. del titulo 27.⁹²

109. Con esta distribucion y planta de estudios de la Jurisprudencia Civil que resputuosamente sugetamos al soberano juicio de Vuestra Alteza, se puede qualquier dia poner corriente el nuevo Plan, sin desorden ni perjuicio de los actuales cursantes de tercero y quarto año que proseguirán el estudio de las Instituciones por la tarde; cuyo abandono les seria sumamente perjudicial.

90. S'hi diu que el 1772 hi havia un únic catedràtic amb la plaça en propietat. Tota la resta eren interins.

91. Aquesta alternativa era prevista als estatuts per si de cas hi havia massa passants i no tots tenien prou oients per a fer explicacions d'extraordinari.

92. Aquestes conclusions es pronunciaven en presència dels catedràtics, «[...] arguyendo los estudiantes y corroborando los bachilleres».